

Σε συνέχεια της πρωτοβουλίας της ιστορικού να συγγράψει τόμο με θέμα τον αντισημιτισμό στην Ελλάδα μετά την 7η Οκτωβρίου 2023 [ΕΔΩ](#) και της στοχοποίησης που δέχθηκε [ΕΔΩ](#), η ιστορικός αναλύει το θέμα του αντισημιτισμού στο παρακάτω άρθρο της που δημοσιεύθηκε στο [Books Journal](#) στις 24.6.2025.

Ο αντισημιτισμός δεν πέθανε με τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Δεν θάφτηκε στα ερείπια των στρατοπέδων συγκέντρωσης ούτε εξατμίστηκε με την απελευθέρωση του Άουσβιτς. Αντιθέτως: όπως κάθε ιδεολογική κατασκευή μίσους με ιστορικό βάθος, βρήκε νέες γλώσσες, νέα σχήματα, νέες συγκυρίες για να επιβιώσει. Ο σύγχρονος αντισημιτισμός δεν εκφράζεται πια με τη γλώσσα των φυλετικών θεωριών. Δεν φοράει πάντα τη σβάστικα. Φοράει άλλοτε την προβιά του αντιιμπεριαλισμού, άλλοτε της αντιπαγκοσμιοποίησης, άλλοτε της κριτικής σκέψης. Είναι πιο πονηρός. Πιο ελαστικός. Και γι' αυτό, πιο ανθεκτικός.

Τα παλιά στερεότυπα επιμένουν. Ο «Εβραίος ως ύπουλος», ο «Εβραίος ως πλούσιος», ο «Εβραίος ως πανίσχυρος», ο «Εβραίος ως ξένος». Η ιδέα ότι «οι Εβραίοι κινούν τα νήματα», ελέγχουν τα media, την παγκόσμια οικονομία, τις πολιτικές αποφάσεις. Η ιδέα ότι βρίσκονται «πίσω από» κάθε παγκόσμια καταστροφή: τις πανδημίες, τους πολέμους, τις τραγωδίες. Ότι «δεν πεθαίνουν στον πόλεμο», ότι «εκμεταλλεύονται το Ολοκαύτωμα για να δικαιολογήσουν άλλα εγκλήματα». Αυτά τα σχήματα, με μικρές παραλλαγές, επανέρχονται στο στόμα πολιτικών, αρθρογράφων, πανεπιστημιακών. Συχνά με το πρόσχημα της «ειρωνείας». Συχνά χωρίς κανένα πρόσχημα.

Το νέο στοιχείο όμως δεν είναι τα στερεότυπα. Είναι η άνεση. Η κανονικότητα με την οποία εκφέρονται. Το ότι μπορείς να παρομοιάσεις το Ισραήλ με το Τρίτο Ράιχ και να θεωρείσαι «προοδευτικός». Ότι μπορείς να γράφεις για «ισραηλινή χρηματοδότηση» χωρίς καμία απόδειξη και να παρουσιαστείς ως «αγωνιστής της διαφάνειας». Ότι μπορείς να μιλήσεις για «σιωνιστική λογοκρισία».

Αυτή η άνεση είναι που με ανησυχεί περισσότερο. Γιατί είναι η άνεση του αδιανόητου. Το ότι όσα δεν θα τολμούσαν να ειπωθούν δημόσια πριν είκοσι χρόνια –τουλάχιστον όχι χωρίς συνέπειες– σήμερα λέγονται σε πηχυαίους τίτλους, κοινοποιούνται σε χιλιάδες stories, συνοδεύονται από emojis. Το ότι η λέξη «σιωνιστής» έχει γίνει βρισιά, ταυτόχρονα θολή και πανίσχυρη, συνώνυμη με το απόλυτο κακό. Το ότι μια έρευνα για τον αντισημιτισμό εκλαμβάνεται αυτομάτως ως «προπαγάνδα» υπέρ του Ισραήλ. Το ότι ένας εβραίος φοιτητής χρειάζεται να εξηγήσει δημόσια ότι η ταυτότητά του δεν συνιστά θέση. Και επαναλαμβάνω κι εδώ τα ήδη γνωστά: Η επιστημονική συνεργασία με συγκεκριμένο καθηγητή διεκόπη με δική του πρωτοβουλία, μέσα σε ένα κλίμα απαξιωτικών σχολίων, προσωπικών υπαινιγμών και σαφούς δυσφορίας απέναντι στο αντικείμενο της έρευνάς μου για τον αντισημιτισμό. Παράλληλα, ένας άλλος καθηγητής, ο Γιώργος Μαργαρίτης, επιλέγοντας να μεταφέρει τη συζήτηση από τον χώρο της επιστημονικής διαφωνίας στη δημόσια σφαίρα, προσέφυγε για άλλη μια φορά στη χυδαία υποβάθμιση, στη διαστρέβλωση και στην προσωπική στοχοποίηση, αντί για τεκμηριωμένο διάλογο. Δυστυχώς, οι πρακτικές αυτές δεν πλήττουν μόνο εμένα, αλλά τη στοιχειώδη σοβαρότητα του ακαδημαϊκού χώρου και τη δυνατότητα να συζητάμε ανοιχτά για ζητήματα όπως ο αντισημιτισμός. Και οι δύο υποθέσεις έχουν πάρει το δρόμο της δικαιοσύνης.

Ο αντισημιτισμός σήμερα δεν δηλώνεται – υπονοείται. Δεν κραυγάζει – εξομολογείται. Δεν αποκρημάτίζει το Ολοκαύτωμα – το σχετικοποιεί. Επικαλείται τον πόνο των Παλαιστινίων για να μεταφέρει το μίσος στους Εβραίους γενικώς. Επικαλείται την «κριτική» για να μιλήσει για «υποκινούμενους ιστορικούς», για «νεοσιωνιστές», για «μεταμοντέρνους κολαούζους του συστήματος». Μόνο που κάθε φορά, πίσω από τις λέξεις, διακρίνεται η ίδια παλιά σκιά: ότι οι Εβραίοι είναι παντού και πάντα ύποπτοι.

Δεν χρειάζεται να υπερασπιστεί κανείς το Ισραήλ για να δει πού οδηγεί αυτός ο λόγος. Δεν χρειάζεται καν να συμφωνεί με τις πολιτικές του – το αντίθετο. Χρειάζεται μόνο να μη χάσει το μέτρο. Να θυμάται ότι δεν είναι το ίδιο να επικρίνεις μια κυβέρνηση και να δαιμονοποιείς έναν λαό. Ότι δεν είναι αριστερό να κλείνεις το στόμα ενός ανθρώπου επειδή γεννήθηκε Εβραίος. Ότι δεν είναι προοδευτικό να διακινείς θεωρίες συνωμοσίας. Ότι δεν είναι πράξη αντίστασης να στοχοποιείς μια ερευνητρια επειδή μελετά την κανονικότητα του μίσους.

Κάποτε ο αντισημιτισμός χρειαζόταν τα τάγματα εφόδου. Σήμερα του αρκεί ένα share.

Τι συνέβη

Δεν είναι εύκολο να γράφεις για τον αντισημιτισμό. Δεν είναι εύκολο να τον ερευνάς, να τον κατονομάζεις, να τον φέρνεις στο φως σε κοινωνίες που έχουν μάθει να τον υποτιμούν, να τον εξορκίζουν ή να τον μεταμφιέζουν. Και είναι ακόμη πιο δύσκολο να επιμένεις όταν η ίδια σου η ερευνητική πράξη καθίσταται αιτία δημόσιας στοχοποίησης, λεκτικής βίας και επαγγελματικής υπονόμευσης. Η αφορμή για τις επιθέσεις δεν ήταν η συγκυρία του Οκτωβρίου 2023 ή κάποια δημόσια παρέμβασή μου· ήταν απλώς το γεγονός ότι έθεσα προς συζήτηση ένα ερώτημα που θεωρείται από κάποιους ανεπίτρεπτο: «ποιες είναι οι μορφές του σύγχρονου αντισημιτισμού;».

Η απάντηση ήρθε με τρόπο ωμό και παραδειγματικό. Χλευασμός, προσωπικές επιθέσεις, ειρωνεία, καχυποψία, δηλητηριώδεις υπαινιγμοί για «σχέσεις», «διορισμούς», «μυστικές χρηματοδοτήσεις», μέχρι και καταγγελίες ότι η ενασχόλησή μου με το θέμα συνιστά «πράξη υπεράσπισης γενοκτονίας». Όλα αυτά αναπαρήχθησαν και ενισχύθηκαν με την ταχύτητα και την αμεσότητα των social media, σε ένα οικοσύστημα όπου η αλήθεια χάνει την πυκνότητά της και η συκοφαντία αποκτά εμβέλεια. Επειδή επέλεξα να ασχοληθώ ερευνητικά με τη δημόσια παρουσία του αντισημιτισμού στην Ελλάδα μετά την 7η Οκτωβρίου, αντί για ουσιαστικό διάλογο βρίσκομαι αντιμέτωπη με χυδαιότητες, σεξιστικά υπονοούμενα και θεωρίες συνωμοσίας. Μέχρι ανακοίνωση εξέδωσε γνωστό κόμμα.

Άλλοι αναζητούν «χρονομέτρηση» και «προθέσεις», λες και η άνοδος του αντισημιτισμού περιμένει την κατάλληλη συγκυρία. Άλλοι, πιο απροκάλυπτα, μιλούν για «πρεσβείες», «ιδιοτελή κίνητρα» και όλα όσα αναπαράγουν, χρόνια τώρα, οι ίδιες αντισημιτικές αφηγήσεις που δήθεν αρνούνται. Το πιο ανησυχητικό όμως δεν είναι τα ανώνυμα σχόλια ή τα συνήθη ακροδεξιά τρολ. Είναι ότι αυτή η λάσπη αναπαράγεται και από ανθρώπους που θα όφειλαν, αν μη τι άλλο, να σέβονται την

ερευνητική προσπάθεια, τη στοιχειώδη επιστημονική δεοντολογία και τον δημόσιο διάλογο.

Δεν με πείθουν οι προσωπικές επιθέσεις, δεν με φοβίζουν οι χυδαίοι υπαινιγμοί. Το μόνο που καταφέρνουν είναι να επιβεβαιώνουν ότι αυτή η έρευνα όχι απλώς πρέπει, αλλά επιβάλλεται να γίνει. Οι δημόσιοι σχολιασμοί έδειξαν, σχεδόν αυτονόητα, και μια σειρά από μηχανισμούς δημόσιας στοχοποίησης, παραπληροφόρησης και προσωπικών επιθέσεων, οι οποίοι είναι απολύτως ενδεικτικοί της κατάστασης που περιγράφει η ίδια η έρευνα. Οι αντιδράσεις αυτές δεν είναι όλες ίδιες. Άλλες προέρχονται από ακαδημαϊκούς χώρους, άλλες από τον δημόσιο λόγο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλες από ανθρώπους που επιλέγουν τον πιο χυδαίο δρόμο των υπαινιγμών και των προσωπικών επιθέσεων.

Παρακάτω συνοψίζω τις βασικές κατηγορίες σχολίων που καταγράφονται τις τελευταίες μέρες. Η συστηματική τους παρουσίαση δεν έχει σκοπό να δώσει βάρος στη λάσπη, αλλά να αναδείξει πώς, σε κάθε δημόσια συζήτηση για τον αντισημιτισμό, το φαινόμενο επιβεβαιώνεται όχι θεωρητικά, αλλά εμπράκτως — μέσα από τον τρόπο που επιλέγουμε (ή αρνούμαστε) να το συζητήσουμε.

Τυπολογία αντισημιτικού λόγου στα social media

1. Αντισημιτικά στερεότυπα και θεωρίες συνωμοσίας

Υπαινιγμοί ότι «τα παίρνεις» από πρεσβείες ή το Ισραήλ.

Σύνδεση προσωπικής ακαδημαϊκής πορείας με υποτιθέμενη «προνομιακή» στήριξη Ισραήλ ή Γερμανίας.

Κλασικά αντισημιτικά μοτίβα περί ισραηλινού ελέγχου σε πανεπιστήμια, πορνοβιομηχανία κ.ά.

Πρόκειται για επικίνδυνα σχήματα που αναπαράγουν ακριβώς το αντικείμενο της έρευνας: την κανονικοποίηση του αντισημιτισμού μέσω «υπαινιγμών», υπονοούμενων και ψευδο-κριτικής.

2. Απαξίωση της έρευνας μέσω επίκλησης «timing» και πολιτικής συγκυρίας

Σχόλια τύπου «τώρα σας έπιασε ο πόνος», «γιατί δεν το κάνατε πριν», «είναι εργαλείο του Νετανιάχου».

Άρνηση του δικαιώματος να ερευνάς οποιαδήποτε στιγμή, εφόσον το αντικείμενο υφίσταται.

Σύγχυση ανάμεσα στη μελέτη αντισημιτισμού και την πολιτική κριτική στο Ισραήλ.

Εδώ έχουμε παρεξήγηση ή ηθελημένη εργαλειοποίηση της έννοιας του timing, σαν να χρειάζεται «έγκριση» η στιγμή που επιλέγεται ένα θέμα.

3. Σεξισμός και προσωπική στοχοποίηση

Υπονοούμενα για σχέσεις με καθηγητές, για «κληρονομικές» θέσεις και «τακτοποιήσεις».

Μειωτικοί χαρακτηρισμοί για το φύλο σου ή τον τρόπο που ασκείς επιστημονική παρουσία.

Κλασικός σεξιστικός μηχανισμός που ακυρώνει γυναίκες στον ακαδημαϊκό χώρο μέσω προσωπικών σχολίων αντί ουσιαστικής αντιπαράθεσης.

4. Αναφορές στην ακαδημαϊκή κοινότητα και τη δεοντολογία

Ορισμένοι ξεχωρίζουν τη σοβαρότητα της δουλειάς σου, ακόμα κι αν διαφωνούν σε επιμέρους ζητήματα.

Τονίζουν τη σημασία του peer review και της επιστημονικής διαδικασίας.

Αυτή είναι η μόνη σοβαρή βάση συζήτησης και μπορείς να την ενισχύσεις αν θέλεις να σταθείς ψύχραιμα απέναντι στη λάσπη.

5. Η διαχρονική κανονικοποίηση του αντισημιτισμού στην Ελλάδα

Πολλά σχόλια αναπαράγουν ακριβώς αυτό: θεωρίες για Εβραίους που ελέγχουν παντού, σύνδεση οποιασδήποτε αναφοράς στον αντισημιτισμό με υποτιθέμενη υπεράσπιση εγκλημάτων του Ισραήλ.

Παράλληλα, ορισμένοι επισημαίνουν τη βαθιά ριζωμένη φύση του φαινομένου.

Αυτά επιβεβαιώνουν ότι η έρευνα αυτή είναι επίκαιρη και αναγκαία, ακριβώς λόγω της δυσκολίας του δημόσιου χώρου να τη δεχτεί.

Δεν πρόκειται για μεμονωμένα περιστατικά. Πρόκειται για φαινόμενο. Αυτό που έζησα είναι μια συμπυκνωμένη εκδοχή όσων βιώνουν πολλές και πολλοί που επιμένουν να ερευνούν δύσκολα ή «μη δημοφιλή» θέματα – ιδίως όταν αυτά τέμνουν εθνικούς, πολιτικούς ή ιδεολογικούς αυτοπροσδιορισμούς. Στη δική μου περίπτωση, η ενασχόληση με τον αντισημιτισμό –στην ιστορική του διάρκεια και στη σύγχρονη μορφή του– θεωρήθηκε από κάποιους ύποπτη από μόνη της. Η πρόθεσή μου να δώσω φωνή σε ανθρώπους που βιώνουν ρητορική ή έμπρακτη βία, να θέσω με ερευνητικούς όρους το ζήτημα της στοχοποίησης των Εβραίων στη σημερινή Ελλάδα, από ορισμένους κρίθηκε ως πολιτικά «προβληματική» ή ακόμη και επιστημονικά και μεθοδολογικά αμφισβητήσιμη.

Ωστόσο, ως ιστορικός, η ευθύνη μου είναι ξεκάθαρη: να παραδώσω έναν σοβαρό, τεκμηριωμένο τόμο. Έναν τόμο που θα στέκεται στη δημόσια σφαίρα όχι στηριγμένος σε εντυπώσεις ή συγκυριακή ρητορική, αλλά στη βάση ποιοτικών κειμένων, επιστημονικής μεθοδολογίας και σεβασμού στη μνήμη και τη γνώση.

Αυτόν τον τόμο ετοιμάζω. Με συνέπεια απέναντι στην επιστήμη μου. Και με πλήρη συνείδηση της ανάγκης να μιλήσουμε, νηφάλια και τεκμηριωμένα, για ένα φαινόμενο που, αντί να αμφισβητείται, επιβεβαιώνεται καθημερινά.

Οι αντιδράσεις που δέχθηκα –από ακαδημαϊκούς, από δημοσιογράφους, από παλιούς συνομιλητές, από ανώνυμα troll– δεν αφορούσαν την ουσία της έρευνας, αλλά το δικαίωμα να την ξεκινήσω. Και αυτό είναι το πιο ανησυχητικό: ότι κάποιοι θεωρούν πως μπορούν να ελέγχουν όχι μόνο το περιεχόμενο, αλλά και τη νομιμότητα της ίδιας της πρόθεσης. Ποιος έχει το δικαίωμα να ερευνήσει τι, πότε και με ποια νομιμοποίηση. Ποιος «δικαιούται» να μιλήσει. Ποιος «πρέπει» να σιωπήσει. Όλα αυτά καθιστούν επιτακτική την ανάγκη να αντιμετωπίσουμε τον αντισημιτισμό όχι ως ενοχλητικό κατάλοιπο, αλλά ως κεντρική πρόκληση για κάθε κοινωνία που επιθυμεί να είναι δημοκρατική, πλουραλιστική και ειλικρινής απέναντι στην ιστορία της.

Δεν είναι διαφωνία - είναι στοχοποίηση με αντισημιτικό πρόσημο

Ας είμαστε ειλικρινείς: αυτό που βίωσα δεν είναι κριτική. Δεν είναι διαφωνία. Είναι εκστρατεία στοχοποίησης με χαρακτηριστικά ρητορικής βίας, παραπληροφόρησης και αντισημιτικής φαντασίωσης.

Από τη στιγμή που ανακοίνωσα την πρόθεσή μου να επιμεληθώ τον συγκεκριμένο τόμο για τον σύγχρονο αντισημιτισμό στην Ελλάδα, άρχισαν να εμφανίζονται δημόσιες αναρτήσεις που δεν σχολίαζαν το περιεχόμενο της δουλειάς μου, αλλά με παρουσίαζαν ως ύποπτη, επικίνδυνη ή χρηματοδοτούμενη «από το Ισραήλ» ή το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο. Στην πιο ωμή εκδοχή του, αυτός ο λόγος εκφράστηκε με φράσεις όπως: «ποιος θα μας απαλλάξει απ' τους συμμορίτες;» — με φόντο τη φωτογραφία μου. Άλλοι με χαρακτήρισαν «συνεργάτιδα του ξένου παράγοντα», «εκπρόσωπο γερμανικών ιδρυμάτων» που «ήρθε στην Ελλάδα να προκαλέσει» και «θα έπρεπε να επιστρέψει από εκεί που ήρθε». Πάλι με αναπαραγωγή φωτογραφιών μου.

Κάποιοι ίσως θεωρούν όλα αυτά «θόρυβος». Αλλά ο θόρυβος αυτός είναι το περιβάλλον μέσα στο οποίο διαμορφώνεται η κοινή γνώμη. Όταν επί εβδομάδες επαναλαμβάνονται κατηγορίες για «πράκτορες», «υπηρεσίες», «αναξιοκρατία», όταν κυκλοφορούν ψεύδη για «χρηματοδοτήσεις» που δεν έγιναν ποτέ, όταν συγκολλώνται ακαδημαϊκές διαφωνίες με υπόγειες θεωρίες συνωμοσίας, αυτό δεν είναι ούτε αφέλεια, ούτε τυχαίο. Είναι μηχανισμός πολιτικής και ηθικής εξουδετέρωσης.

Και όταν στοχοποιείται κάποιος ή κάποια με τέτοιους όρους —με φωτογραφία, ειρωνεία, υπονοούμενα και ονομαστική αναφορά— δεν πρόκειται για ακαδημαϊκό διάλογο. Πρόκειται για ρητορική αποκλεισμού, για προσπάθεια φίμωσης. Πρόκειται για κάτι πολύ πιο παλιό και πολύ πιο επικίνδυνο: την παλιά ανάγκη να κατονομάσουμε τον «εσωτερικό εχθρό», με νέα λόγια.

Το τίμημα της μη ένταξης

Σε ένα βαθύτερο επίπεδο, η στοχοποίησή μου δεν αφορά μόνο το αντικείμενο της έρευνας, αλλά και τη θέση μου ως υποκειμένου που δεν ανήκει. Που δεν συμμορφώνεται, δεν ευθυγραμμίζεται, δεν εντάσσεται πλήρως στον αναμενόμενο κώδικα μιας πολιτικής ή ιδεολογικής κοινότητας. Το τίμημα δεν είναι μόνο επιστημονικό· είναι και υπαρξιακό.

Στα σχόλια, στα άρθρα, στις αναρτήσεις, το μήνυμα είναι σαφές:

Όταν αποφασίζεις να μιλήσεις και να κατηγορήσεις τη ριζοσπαστική αριστερά για “αντισημιτισμό”, όταν αναπαράγεις τη μυθολογία ότι η αλληλεγγύη στην Παλαιστίνη είναι “αντισημιτική”, όταν αναζητάς στήριξη στο Ακραίο Κέντρο και τη Νεοφιλελεύθερη Ακροδεξιά... τότε έχεις περάσει στην άλλη πλευρά. Δεν ανήκεις πια εδώ. Δεν είσαι πια δική μας. Έχεις άλλους συμμάχους, άλλους συνομιλητές. Σεβαστό - αλλά μην διαμαρτύρεσαι για την κριτική που δέχεσαι (αυτό το σχόλιο γράφτηκε επακριβώς σε τοίχο διδασκοντος στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου).

Η διατύπωση αυτή δεν είναι απλώς πολιτική διαφωνία. Είναι ρητορική αποβολής. Δεν με καθιστά μόνο αντίπαλη· με καθιστά εξ αρχής αποσυνάγωγη. Καταργεί τη δυνατότητα μιας ενδιάμεσης θέσης, μιας αυτόνομης σκέψης. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, όποιος/όποια καταδικάζει τις πρακτικές του BDS (διεθνές κίνημα Boycott, Divestment, Sanctions, δηλαδή Μποϊκοτάζ, Απόσυρση Επενδύσεων και Κυρώσεις κατά του Ισραήλ), ή αμφισβητεί την «κανονικότητα» του αντισιωνισμού στα πανεπιστήμια, αυτομάτως μετατίθεται «στην άλλη πλευρά»: δεν είναι δικός τους· είναι «κάτι άλλο». Δεν ερευνά· «εκτελεί συμβόλαιο». Η θέση μετατρέπεται σε ταυτότητα, η απόκλιση σε απόσχιση.

Ο λόγος αυτός δεν είναι τυχαίος. Είναι μηχανισμός ελέγχου του επιτρεπτού. Καθορίζει ποιος έχει δικαίωμα να ομιλεί εκ των ένδον και ποιος το έχει χάσει. Και το τίμημα της απώλειας δεν είναι μόνο η διαφωνία, αλλά η διάρρηξη των δεσμών: με συναδέλφους, με χώρους, με παλιές συνομιλίες, με την ίδια την ιδεολογική κοινότητα στην οποία κάποτε ανήκες. Αυτό το είδος «κριτικής» δεν είναι ακαδημαϊκό. Είναι δογματικός εξοστρακισμός.

Η Αριστερά και η δυσανεξία στην ανάμνηση

Ο αντισημιτισμός δεν ανήκει στη Δεξιά. Ή, τουλάχιστον, δεν της ανήκει αποκλειστικά. Είναι ρητορική τεχνολογία διαχρονική, ευέλικτη, προσαρμόσιμη. Μπορεί να φορά στρατιωτική στολή ή ακαδημαϊκή τήβεννο, να μιλά με θρησκευτικό φανατισμό ή με πολιτισμικό σχετικισμό. Ο αντισημιτισμός της Αριστεράς δεν είναι ίδιος με τον παραδοσιακό εθνοφυλετικό αντισημιτισμό· είναι όμως εξίσου αποτελεσματικός στον αποκλεισμό, στην περιθωριοποίηση, στην ύποπτη θεώρηση της εβραϊκής μνήμης.

Η ιστορία του είναι μακρά: από τον αντισιωνιστικό διεθνισμό της δεκαετίας του 1950 και τις δίκες της Πράγας, μέχρι τη ρητορική των «σιωνιστικών συμμοριών» στα κομμουνιστικά καθεστώτα, η ευρωπαϊκή Αριστερά συνέδεσε συχνά τον εβραϊσμό με την υποψία, με την εξωτερικότητα, με τη διαρκή προδοσία. Το Ολοκαύτωμα δεν εντάχθηκε ποτέ οργανικά στο ιστορικό αφήγημα της αριστερής κοσμοαντίληψης· δεν μπορούσε εύκολα να αναλυθεί μέσα από τις κλασικές κατηγορίες τάξης και κεφαλαίου. Η ανάμνησή του παρέμενε ενοχλητικά άρρητη, ή μεταφραζόταν με κόπο σε μεταφορές «αντιφασιστικού αγώνα».

Αυτό εξηγεί, εν μέρει, τη δυσανεξία απέναντι σε κάθε προσπάθεια ανάδειξης του αντισημιτισμού ως σύγχρονου φαινομένου: γιατί εγείρει ερωτήματα για την ηθική συνέπεια και τη θεωρητική επάρκεια του ίδιου του αριστερού λόγου. Γιατί απειλεί να χαράξει μια διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην αλληλεγγύη και την εργαλειοποίηση: ανάμεσα στην επιλεκτική ηθική ευαισθησία για την Παλαιστίνη και τη σιωπηλή ανοχή απέναντι στον αντισημιτισμό, όταν αυτός εκφέρεται «από τα δικά μας παιδιά».

Στην Ελλάδα, η κατάσταση αποκτά επιπλέον βάθος. Η ιστορική αποσιώπηση της εβραϊκής παρουσίας στην εθνική αφήγηση, σε συνδυασμό με τον πολιτικό διπολισμό και τις σκληρές κομματικές γραμμές, έχουν δημιουργήσει ένα περιβάλλον όπου ο αντισημιτισμός είναι μεν διαδεδομένος, αλλά αόρατος. Εμφανίζεται ως ειρωνεία, ως ανάλαφρο αστέιο, ως «εύλογη πολιτική

θέση». Και η Αριστερά, παρότι διακηρύσσει την υπεράσπιση των μειονοτήτων, δυσκολεύεται να δει τους Εβραίους ως θύματα — εκτός αν πρόκειται για το 1943.

Ο αντισημιτισμός, όμως, δεν τελειώνει στο 1945. Και η μνήμη του Ολοκαυτώματος δεν είναι απλώς τελετουργική. Είναι πολιτική μνήμη, και όπως κάθε μνήμη που επιμένει, ενοχλεί. Ειδικά όταν ζητά να ενταχθεί στο παρόν, να κατονομάσει κινδύνους, να επιμένει στη διαφορετικότητα της εβραϊκής εμπειρίας — και όχι μόνο στην αλληλεγγύη προς τους άλλους.

Η σιωπή των θεσμών, η σιωπή των φίλων

Από όλα όσα με τραυμάτισαν σε αυτή τη διαδρομή, ίσως το πιο οδυνηρό δεν ήταν οι επιθέσεις. Ήταν η σιωπή. Η βία, όσο βάνουσα κι αν είναι, φέρει μια μορφή αλήθειας: σε βλέπει, σε καταγράφει, σε απειλεί. Σε ορίζει, έστω αρνητικά. Η σιωπή όμως είναι πιο ύπουλη. Είναι η άρνηση να τοποθετηθεί κανείς. Η προσποίηση ότι τίποτα δεν συμβαίνει. Η εκκωφαντική ουδετερότητα ανθρώπων που γνωρίζουν.

Παρακολουθώ την αποστροφή του βλέμματος. Πανεπιστήμια που δεν πήραν θέση όταν το όνομά μου κυκλοφορούσε μαζί με όρους όπως «συμμοριτίσσια», «εθνοπροδότης», «πληρωμένη του Ισραήλ». Φίλοι, συνάδελφοι, άνθρωποι με τους οποίους δούλεψα ή συνεργάστηκα επί χρόνια, που επέλεξαν τη σιωπή, ίσως από φόβο, ίσως από ιδεολογική αμηχανία, ίσως επειδή η στήριξη σε μια γυναίκα που μιλά για τον αντισημιτισμό κοστίζει περισσότερο απ' όσο φαίνεται.

Στην ελληνική πανεπιστημιακή ζωή, δεν υπάρχει μηχανισμός προστασίας από τη δυσφήμιση. Δεν υπάρχει διαδικασία στήριξης όταν διασύρεσαι δημοσίως, όταν αντιμετωπίζεις δομική καχυποψία απλώς και μόνο επειδή ασχολείσαι με ένα «δύσκολο» θέμα, επειδή επιμένεις να μη σιωπάς. Η θεσμική υποστήριξη είναι αποσπασματική, προσωποπαγής, και συχνά εξαρτημένη από κομματικά δίκτυα ή ιδεολογικές συγγένειες.

Αν δεν είσαι «δικός τους», δεν έχεις πού να σταθείς.

Αλλά ακόμα πιο βαριά από την απουσία θεσμικής προστασίας είναι η ηθική μοναξιά: η αίσθηση ότι το να μιλήσεις για τον αντισημιτισμό ισοδυναμεί με αυτο-αποκλεισμό. Ότι δεν σε θεωρούν πια «του χώρου». Ότι διαπράττεις μια παράβαση διαρκείας, κι άρα δεν σου αναγνωρίζεται ούτε το δικαίωμα στην υπεράσπιση.

Σε αυτό το τοπίο, η σιωπή δεν είναι απλώς αποχή. Είναι επιλογή θέσης. Είναι ένας τρόπος να υποδειχθεί πως η βία που υφίστασαι είναι, κατά βάθος, δική σου ευθύνη. Ότι «τα 'θελες και τα 'παθες». Ότι αν είχες σιωπήσει, δεν θα σε στοχοποιούσαν.

Μόνο που αυτός ακριβώς είναι ο μηχανισμός του αντισημιτισμού: η ενοχοποίηση του θύματος. Η υπαινικτική ανατροπή της ευθύνης. Η παρουσίαση της αυτοάμυνας ως επιθετικότητα. Και τελικά, το μήνυμα είναι σαφές: μπορείς να είσαι ιστορικός, γυναίκα, ερευνήτρια, φωνή· αλλά όχι όλα αυτά μαζί, και σίγουρα όχι δημόσια, και σίγουρα όχι με θέμα τον αντισημιτισμό.

Το δικαίωμα να μιλάς για τον αντισημιτισμό

Σε πολλές χώρες, και ιδίως στα πανεπιστήμια της Ευρώπης και των ΗΠΑ, έχει πλέον αναπτυχθεί ένας αντιφατικός λόγος που, ενώ φαινομενικά υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ελευθερία λόγου, ταυτόχρονα εξαιρεί ρητά τον αντισημιτισμό από τα θέματα που δικαιούσαι να θίξεις χωρίς να πληρώσεις τίμημα.

Το βλέπουμε σε πανεπιστήμια όπου εβραϊκοί φοιτητικοί σύλλογοι καταγγέλλουν ατμόσφαιρα φόβου, αλλά η διοίκηση δεν αντιδρά για να μην κατηγορηθεί για «φιλοϊσραηλινή μεροληψία». Το βλέπουμε στη δαιμονοποίηση όσων καθηγητών υπέγραψαν το πλαίσιο του IHRA για τον ορισμό του αντισημιτισμού – ενός πλαισίου που, ενώ έχει αναγνωριστεί διεθνώς, συχνά απορρίπτεται με θέρμη από ριζοσπαστικά περιβάλλοντα, ως «εργαλείο φίμωσης της Παλαιστινιακής αλληλεγγύης».

Στο όνομα ενός αντι-αποικιακού διεθνισμού, η ελευθερία να μιλήσεις για τον σύγχρονο αντισημιτισμό – ως πολιτισμικό, θεσμικό, ακαδημαϊκό φαινόμενο – παύει να είναι αυτονόητη. Η λέξη «αντισημιτισμός» εκλαμβάνεται όχι ως όρος ανάλυσης, αλλά ως πολιτικό εργαλείο στρατοπέδευσης. Όποιος τη χρησιμοποιεί θεωρείται ύποπτος· όποιος την επικαλείται θεωρείται ότι παίζει «το χαρτί του Ισραήλ». Οι Εβραίοι – ή όσοι ερευνούν την ιστορία τους – οφείλουν να είναι σιωπηλοί, διακριτικοί, ευγνώμονες. Το τραύμα τους δεν είναι πλέον «της μόδας».

Έτσι, διαμορφώνεται ένα νέο είδος αποκλεισμού, ύπουλο και βαθιά επιτελεστικό: το δικαίωμα στον αντισημιτισμό ως αποδεκτή μορφή διαφωνίας, στο όνομα της «κριτικής σκέψης». Ένα «επιτρεπτό» hate speech. Και η διαμαρτυρία απέναντι σε αυτό θεωρείται πολιτικά αμφίβολη, θεωρητικά ανώριμη, ηθικά ενοχλητική.

Μέσα σε αυτή την ατμόσφαιρα, δεν είναι τυχαίο ότι όσοι/ες μιλούν ανοιχτά για τον αντισημιτισμό —είτε εβραϊκής καταγωγής είτε όχι— αντιμετωπίζονται όχι ως ανεξάρτητοι ερευνητές, αλλά ως φορείς ενός «φιλελεύθερου αυταρχισμού», ως άνθρωποι που «ψάχνουν ευκαιρία να τιμωρήσουν την αριστερά», που «ξεχνούν την αποικιοκρατία» και «υπονομεύουν τη συλλογική χειραφέτηση». Αυτός είναι ο πραγματικός κίνδυνος: η κανονικοποίηση του αποκλεισμού εκείνων που μιλούν για τον αποκλεισμό.

Το Ολοκαύτωμα

Η ενασχόληση με το Ολοκαύτωμα —ιδίως όταν αφορά την ελληνική περίπτωση ή τη σημερινή πρόσληψή του— συνεχίζει να προκαλεί έντονες αντιδράσεις. Όχι μόνο από την άκρα Δεξιά, όπου αυτές οι αντιδράσεις είναι αναμενόμενες, αλλά συχνά και από ανθρώπους που αυτοπροσδιορίζονται ως προοδευτικοί, ριζοσπάστες ή αντισυστημικοί. Γιατί συμβαίνει αυτό;

Διότι το Ολοκαύτωμα είναι κάτι περισσότερο από ιστορικό γεγονός. Είναι συμβολικός πυρήνας, τόπος ηθικού τραύματος,

σημείο όπου η μνήμη συναντά την πολιτική, η ιστορία την ενοχή, και η κοινωνία τη συνείδησή της. Δεν είναι απλώς ένα ακόμα έγκλημα· είναι το όριο αυτού που θεωρούμε αδιανόητο. Και αυτό, σε κοινωνίες που δεν έχουν ακόμη κατασταλάξει ως προς τη δική τους ευθύνη, είναι ενοχλητικό.

Στην Ελλάδα, η μνήμη του Ολοκαυτώματος συχνά ενοχοποιείται ως «ξένη». Οι εβραϊκοί πληθυσμοί παρουσιάζονται —συνειδητά ή ασυνειδητά— ως εκτός εθνικής αφήγησης, ως «παρένθεση» στην ελληνορθόδοξη συνέχεια. Η εκκαθάρισή τους από τους ναζί —με τη βοήθεια ή την ανοχή μεγάλου μέρους της ελληνικής κοινωνίας— αποσιωπήθηκε για δεκαετίες. Όταν άρχισε επιτέλους να μελετάται, η γνώση αυτή αφομοιώθηκε αμυντικά: «δεν το ξέραμε», «μας εξαπάτησαν», «δεν μπορούσαμε να κάνουμε αλλιώς». Η μνήμη του Ολοκαυτώματος, αντί να ενσωματωθεί ως αναπόσπαστο μέρος της ιστορίας μας, παρέμεινε απομονωμένη, συχνά λειτουργώντας ως «ξένο σώμα» στην εθνική αυτοεικόνα.

Αυτό εξηγεί και την αλλόκοτη ένταση με την οποία αντιμετωπίζεται κάθε προσπάθεια ανάδειξης της ελληνικής εβραϊκής ιστορίας. Η ερευνητική εργασία, η μνημονική πολιτική, η εκπαιδευτική παρέμβαση πάνω στο Ολοκαύτωμα αντιμετωπίζονται άλλοτε ως «επιβολή ξένων αφηγήσεων» και άλλοτε ως «ιδεολογική μονομέρεια». Η φράση που ακούγεται συχνά, φωναχτά ή ψιθυριστά, είναι: «κι εμείς υποφέραμε – γιατί αυτοί μόνο αναγνωρίζονται;». Πρόκειται για ένα ανταγωνιστικό σχήμα πένθους, ένα είδος πολιτισμικού «ζήλου θύματος», όπου η ανάμνηση δεν ενώνει αλλά διεκδικείται.

Η αίσθηση ότι το Ολοκαύτωμα «προνομιοποιείται» παράγει, σχεδόν νομοτελειακά, δύο παράγωγα: την προσπάθεια σχετικοποίησης («κι άλλα έγιναν, δεν ήταν μόνο οι Εβραίοι») και την αντιστροφή της ενοχής («τώρα αυτοί κάνουν τα ίδια»). Γι' αυτό και ο παραλληλισμός του Ισραήλ με το Τρίτο Ράιχ δεν είναι απλώς χυδαίος – είναι και απολύτως λειτουργικός: λειτουργεί ως καθαρτήριο. Αν οι «θύτες έγιναν θύματα» και το αντίστροφο, τότε όλοι είμαστε ίδιοι. Και αν όλοι είμαστε ίδιοι, τότε κανείς δεν φέρει ιδιαίτερη ευθύνη. Ούτε εμείς. Ούτε ποτέ.

Αυτή είναι η παθολογία της μνήμης. Όχι η αδυναμία να θυμόμαστε, αλλά η επιθυμία να ξεχάσουμε —ή να εξισώσουμε— για να μην πονέσουμε. Ή, ακριβέστερα: για να μην αναγνωρίσουμε τη δική μας θέση μέσα σε αυτό που έγινε. Για να μην παραδεχτούμε ότι στην Ελλάδα, όπως και αλλού, η αντισημιτική σκέψη δεν ήταν ατύχημα· ήταν υπόστρωμα. Και ότι αυτή η σκέψη δεν έχει εξαφανιστεί. Απλώς άλλαξε πρόσωπο.

Η ενασχόληση με το Ολοκαύτωμα ενοχλεί επειδή διαταράσσει. Μας υπενθυμίζει ότι ο πολιτισμός μας δεν είναι άτρωτος. Ότι οι κοινότητες διαλύονται με τη βοήθεια των «καλών γειτόνων». Ότι οι λέξεις σκοτώνουν. Και ότι η μνήμη, όταν δεν υπηρετεί την ανακούφιση, μπορεί να γίνει τρομακτικά ριζοσπαστική. Και αυτό, για κάποιους, είναι επικίνδυνο.

Γιατί συνεχίζω να μιλώ

Η απόφαση να συνεχίσω να μιλώ δεν είναι ούτε εύκολη, ούτε ανέξοδη. Δεν είναι απόφαση ηρωισμού. Είναι απόφαση αναγκαίας ύπαρξης. Ως ιστορικός, εργάζομαι με τεκμήρια. Αλλά δεν αρκεί να τα βρίσκεις – πρέπει και να τα διαβάξεις σωστά. Πρέπει να αντιλαμβάνεσαι το περιβάλλον μέσα στο οποίο κάποια πράγματα καταγράφονται και άλλα αποσιωπούνται. Πρέπει να ξέρεις πότε ένα κενό στο αρχείο είναι σιωπή από φόβο, και πότε είναι σιωπή από επιλογή. Και σήμερα, αυτή η σιωπή γύρω από τον αντισημιτισμό δεν είναι απουσία τεκμηρίων. Είναι απόφαση να μην κοιτάξεις, να μην αναγνωρίσεις, να μην πάρεις θέση.

Το τίμημα το γνωρίζω: έχω υποστεί στοχοποίηση, ψυχική βία, διασυρμό, αποκλεισμό· μου έχει αποδοθεί μια υποτιθέμενη κληρονομική διεκδίκηση αξιώματος, ειρωνεία για το φύλο και την ηλικία μου, ακόμα και για την εξωτερική μου εμφάνιση («αυτή δεν δείχνει ιστορικός, να μην πω σαν τί δείχνει» (sic!)), καχυποψία για τις θεματικές που επέλεξα. Αποκλεισμός από τη συνεργασία με πανεπιστήμιο, προσβολή με μηνύματα της προσωπικότητάς μου. Όλα αυτά επειδή ερεύνησα, έγραψα, και μίλησα για την εβραϊκή μνήμη, το Ολοκαύτωμα, τις πολιτικές της αποσιώπησης, και την ευθύνη των θεσμών.

Απέναντι σε αυτό το κλίμα, το να συνεχίσω δεν είναι απλώς επιμονή· είναι ηθική πράξη. Το να επιμένω να ονομάζω τον αντισημιτισμό – είτε προέρχεται από την ακροδεξιά είτε από τη ριζοσπαστική αριστερά, είτε διατυπώνεται ως ρητορική «αντι-αποικιακή» είτε ως ειρωνία στα σχόλια – είναι επιστημονική υποχρέωση. Και είναι επίσης πράξη αυτοσεβασμού.

Είμαι ιστορικός. Εργάζομαι με μνήμη, με τραύμα, με σιωπές.

Είμαι γυναίκα, και μιλώ. Είμαι πολίτης και υπήκοος δύο χωρών, και η Ιστορία είναι το πεδίο όπου έμαθα να ζω με ένταση, να εργάζομαι με ακρίβεια, και να ορθώνομαι όταν χρειάζεται.

Ο σύγχρονος αντισημιτισμός δεν είναι φάντασμα του παρελθόντος. Είναι καθημερινός λόγος, είναι ψηφιακή βία, είναι θεσμική αδράνεια, είναι υπονόηση και υποτίμηση. Είναι η αίσθηση ότι το να είσαι Εβραίος ή να ερευνάς τους Εβραίους, σε καθιστά «επικίνδυνο», «ύποπτο», «εξωσυστημικό», ή –παραδόξως– «σύμμαχο της εξουσίας».

Απέναντι σε όλα αυτά, το μόνο που μπορώ —και το μόνο που οφείλω— είναι να συνεχίσω. Να μιλώ. Να γράφω. Να αρχειοθετώ. Να καταγράφω. Να μαρτυρώ. Όχι μόνο για τους άλλους. Αλλά και για μένα. Γιατί όταν σταματάς να μιλάς, δεν χάνεις μόνο τη φωνή σου. Χάνεις και την Ιστορία.

Ο τόμος για τον σύγχρονο αντισημιτισμό στην Ελλάδα θα εκδοθεί. Ήδη λαμβάνω αξιόλογα, τεκμηριωμένα κείμενα από συναδέλφους που συνδυάζουν επιστημονική ποιότητα και ουσιαστικό βάθος. Θα εκδοθεί χωρίς χρηματοδότηση από κρατικούς φορείς ή οργανισμούς, χωρίς θεσμική αιγίδα του ΚΙΣΕ — αν και προσωπικά δεν θεωρώ πρόβλημα τη θεσμική στήριξη όταν αφορά σοβαρές πρωτοβουλίες μνήμης και γνώσης.

Ό,τι κι αν ειπωθεί, ό,τι κι αν γραφτεί, η έρευνα δεν σταματά.

Η δημόσια συζήτηση δεν ακυρώνεται.

Η μνήμη δεν φιμώνεται.

ΠΗΓΗ: [BOOKS JOURNAL 24.6.2025](#)